4-a JARO JANUARO 1912. 3a NUMERO (39)

BELGA ESPERANTISTO

MONATA REVUO

Oficiala organo de la Belga Ligo Esperantista

Redakcio :	Administracio :
OSCAR VAN SCHOOR	FRANS SCHOOFS
20, VONDELSTRAAT	45, KLEINE BEERSTRAAT
(20, rue Vondel)	(45, rue de la Petite Ourse)
ANTVERPENO	ANTVERPENO

ABONPREZO :

Belglando . . .	Fr. 4.— (Sm. 1.60)
Eksterlando . . .	Fr. 5.— (Sm. 2.—)
Unu numero . .	Fr. 0.40 (Sm. 0.16)

Anonco pri korespondado :

Kun la numero de la revuo en kiu ĝi estas presita . Fr. 0.50 (Sm. 0.20)

Tarifo de la reklamoj (Prezo en frankoj)

	1 paĝo	1/2 paĝo	1/4 paĝo	1/8 paĝo	1/16 paĝo
1 jaro (12 n.)	90.—	50.—	30.—	18.—	10.—
1/2 jaro	50.—	30.—	18.—	10.—	6.—
1/3 jaro	40.—	24.—	13.—	8.—	5.—
1/4 jaro	30.—	18.—	10 —	6.—	4.—
1 numero	15.—	10.—	6.—	4.—	2.—

Nepresitajn manuskriptojn oni ne resendas. — La Redakcio konservas por si la rajton korekti laŭbezone la manuskriptojn.

Feliĉan Novjaron !

1911, la jaro de la Sepa Kongreso finis ; **1912**, la jaro de la Oka komencas. Je tiu renoviĝo de jaro, Belga Esperantisto profitas la okazon por sendi al siaj karaj gelegantoj la esprimon de siaj plej sinceraj kordeziroj. Dum la tuta komencanta jaro ili konservu la plej freŝan sanstaton, kaj materie kaj morale ili ricevu ĉiujn bonaĵojn, kiujn ilia koro povas deziri. Laŭ esperantista vidpunkto, ni bondeziras al ili ne nur ke ili restu fidelaj abonantoj al nia ĵurnalo sed ankaŭ ke ili varbu multnombrajn novajn legantojn por nia belga organo ; ke ili ageme kunlaboru al la disvastiĝado de Esperanto en nia patrujo kaj ke, eĉ se ili ne ĉiam ricevus la meritan rekompencon por klopodoj kaj penadoj, ili tamen obstine daŭrigu sian laboradon, rememorante ke la laboro por ideala afero estas sankta afero, ke la vivo sen idealo estas tute malinda vivo kaj ke la entuziasmiĝo por nia kara movado atendas rekompencon multe pli altan kaj multe pli valoran ol ĉiujn materiajn profitojn, kiujn kutime la plejmulto atendas de sia laboro.

Jen por vi ĉiuj, karaj gelegantoj, la bondeziroj, por **1912**, de

BELGA ESPERANTISTO

El la lando kaj urbo de la Oka Kongreso

Ĝenerala karaktero de Krakovo

urbo de la Oka Kongreso

Se vi volas scii, frato,
Kion kaŝas pasint' nia
Kiel glor' malnova flamas,
Vi veturu al Krakovo...

Jen vortoj de pola poeto Wincenty Pol. Kaj efektive, kvazaŭ obeante la poeton, sennombraj aroj da fidelaj patrujanoj el ĉiuj tri partoj de Pollando pilgrimas Krakovon, por, meze de praantikvaj monumentoj de hela kaj granda pasinto, elĉerpi novajn fortojn por malfacila, kvankam ne sanga batalo. Ĉi tie je vido de tiuj malnovaj kaj silentaj muroj, preter kiuj pasis la ŝanĝoplena historio de pola nacio, ĉies penso revenas al tiuj feliĉaj tempoj, kiam Krakovo estis ĉefurbo de potenca pola ŝtato kaj atestanto de ĝiaj plej grandaj triumfoj.

Hodiaŭ ĉio ŝanĝiĝis... Polujo perdis sian politikan sendependecon, kiu speciale Krakovo konservis plej longe, ĉar ĝi formis ĝis la j. 1846 sendependan Krakovan Respublikon. En tiu jaro ĝi estis aligita al aŭstria imperio. Tamen malgraŭ sia malfeliĉa politika situacio, la pola nacio, kalkulanta 21 milionojn da animoj, konservis unu multekostan trezoron — la liberecon de spirito. Jes, ĉar ne ekzistas forto en la monda, kiu povus ekkateni la homan spiriton. Sur la kampo de l'arto, scienco, literaturo, la pola nacio certe ne cedas al multaj aliaj, pli feliĉaj, ĉar politike sendependaj popoloj.

Centro de pola intelekta vivo, « spirita » metropolo de Pollando — estas ĝuste Krakovo. En tiu urbo, kiu posedas unu el la plej malnovaj universitatoj en Eŭropo (la universitato estis fondita en la j. 1364.) koncentriĝas kvazaŭ tradicie la kolektiva pola penso. Sed de kie devenas tiu tradicio? Jen en Krakovo rezidis la polaj reĝoj, tie estis ĉiam fokuso de politika, socia kaj kultura vivo de pola nacio — tie restis ankaŭ monumentoj, atestantaj pri glora kaj brila pasinteco, de Polujo.

Apud la bluakva Vistulo, ĉe kies bordoj sin etendas Krakovo, staras fiere la antikva reĝa kastelo kun la ĉefpreĝejo kaj rigardas silente la urbon, kiu pli ol unu fojon vidis triumfojn de polaj armiloj, grandiozajn gastakceptojn de fremdaj monarĥoj, imponajn kronadfestojn de polaj reĝoj... Ĉio pasis — sed restis la majesta kastelo, kies ĉiu briko estas kara al Polo, ĉar tie en la katedralo ripozas cindroj de polaj reĝoj kaj herooj. Kun kiaj sentoj Pollandano eniras en la reĝan maŭzoleon kaj rigardas tiujn tombojn, en kiuj estas kvazaŭ enfermita la historio de Polujo — ĉiu povas facile al si imagi.

Sed ne nur en la reĝa kastelo vi trovas monumentojn de bela pasinteco. Iru en la grandiozajn Krakovajn preĝejojn el kiuj kelkaj devenas eĉ el la XII. jc., kaj tie vi vidos sennombrajn, zorge konservitajn memoraĵojn, kiuj, kvankam mutaj, parolas multon al sentema koro. Meze de ili la penso forflugas al malnovaj tempoj kaj serĉas tie la feliĉajn tagojn de gloro kaj libereco.

Eĉ simplaj loĝaj domoj, troviĝantaj en t. n. «mezurbo» kaj precipe ĉe la fama Ĉefplaco (Rynek) estas kvazaŭ muzeoj, ĉar ili konservis preskaŭ tute fidele tiun arhitekturon, kiun italaj majstroj donis al ili antaŭ jarcentoj. La Ĉefplaco, havanta surfacon da 11000 kvadrataj klaftoj es'as tiel grandioza kaj belega, ke kompetentaj turistoj envicigas ĝin inter la plej vindindajn placojn en Eŭropa. Ĝi estas por Krakovo tio, kio estas la placo de S-a Marko por Venezia aŭ Piazza Signoria por Firenze, sed ĝi ilin superas per sia pitoreskeco.

Multaj urboj posedas vastajn publikajn ĝardenojn kaj parkojn kaj prave fieras pro ili ; sed Krakovo rajtas fieri pro io, kio estas eble unika sur la kontinento. Mi celas t. n. plantaciojn, kiuj kvazaŭ per grandega ringo ĉirkaŭas la tutan mezurbon. Ili estas unu el la plej gravaj vidindaĵoj de Krakovo. Dum printempo kaj somero ili estas la plej agrabla promenejo de la loĝantaro, kiu en la ombroplenaj aleoj kaj multaj someraj kafejoj serĉas ĉi tie rifuĝon, antaŭ la sunbrulo.

Mi nur en tre ĝeneralaj trajtoj skizis la karakteron, de Krakovo, sed mi opinias, ke tiu konciza karakterizo de la praantikva urbo sufiĉas, por doni al la legantoj ideon pri la aspekto. de pola metropolo. Jam ĉi tiu mallonga priskribo montras, ke la sidejo de la Oka estas ekstreme interesa. Venu ! kaj per propraj okuloj konvinkiĝu pri tio.

Napoleono

——————xxxx——————

VIII. Universala Kongreso Esperantista en Krakovo

11–18 Aŭgusto 1912

Estimataj Gesamideanoj !

Kiu legis la novembran numeron de «Oficiala Gazeto Esp.» (p. 193.) tiu certe ne miros, ke ne pli frue, ol nun, ni per oficiala cirkulero komunikas al la tutmonda esperantistaro la staton de la preparaj laboroj por la Oka. El la citita gazeto oni povas sciiĝi, ke nur en fino de novembro estis elektitaj la anoj de la Konstanta Komitato por la Oka Kongreso. Ĝis tiu tempo la provizora Loka Komitato memkompreneble leĝe ne ekzistis kaj pro tio ne rajtis ion ajn komunik-

adi pri la Oka. Tamen la provizora Komitato laboris atendante nur la momenton de oficialigo, kiu permesus al ĝi publike agadi. Tiu momento antaŭ nelonge venis kaj pro tio ni rajtas oficiale komuniki al la esperantistaro kelkajn detalojn pri nia Kongreso.

La Loka Komitato konsistas ĝis nun el jenaj personoj : Univ. prof. Odo Bujwid, D-ro Stefan Mikolajski, D-ro Leon Rosenstock, S-ro Stanislaw Rudnicki, D-ro Henryk Tislowitz, S-ro Oladyslaw Grabowski kaj S-ro Mieczyslaw Zielenkiewicz. La listo ne estas fermita ĉar laŭbezone ni kompletigados la Komitaton.

La Kongreso okazos inter la 11—18 de aŭgusto. Kvankam multaj samideanoj esprimis la deziron aranĝi la kongreson tuj en komenco de aŭgusto, tamen pro specialaj lokaj kondiĉoj ni ne povis elekti pli fruan daton.

Ni havas jam provizoran programon, laŭ kiu ni aranĝas nian laboron, ĉar tamen kelkaj punktoj troviĝas ankoraŭ en stato de diversflanka intertraktado ni opinias, ke ne estas konvene jam nun ĝin publikigi.

Ni nur povas komuniki al vi, ke okazos « Jubilea Festvespero » je honoro de nia Majstro kaj lia granda verko. En la festvespero partoprenos eminentaj artistoj.

Pri elekto de aktora trupo kaj teatraĵo ni povos jam plej baldaŭ publikigi la definitivan decidon. Plej verŝajne estos ludita « Mazepa », belega tragedio de pola poeto Juliusz Slowacki, en majstra traduko de A. Grabowski.

Pri la ekspozicio zorgas la « Teknikista Grupo de Esperantistoj » en Lvovo, kiu sukcesis jam kolekti riĉan materialon. Ĉar ni deziras, ke la jubilea ekspozicio estu vera kaj fidela revuo de 25-jara disvolviĝo de nia kara lingvo, *ni turnas nin* al ĉiuj samideanoj *kun* varma kaj insista *peto*, ke ili per sendo de plej diversaj esperantaĵoj helpu la ekspozician sekcion kaj pliriĉigu la kolektitan de ĝi materialon. Ĉiuj eksponaĵoj estu sendotaj al Sro Benedikto Herold, *Lvovo* (Lwów), str. Potockiego 22, Aŭstrio-Galicio.

La ĉi-kune aldonita gvidlibro tra Krakovo estas dissendata al partoprenintoj en la VII. Kongreso kaj al ĉiuj grupoj esp. Aliaj personoj ricevos ĝin kontraŭ 2 respondkuponoj, sendotaj al la Komitato, kies adreso estas : VIII. Universala Kongreso Esperantista en Krakovo (Aŭstrio-Galicio).

Kiel kutime, ankaŭ dum nia Kongreso okazos diservoj kaj dum la katolika diservo *havos predikon en Esperanto Lia Episkopa Moŝto* pastro Bandurski, unu el la plej eminentaj polaj oratoroj. La esperantistaro certe kun ĝojo akceptos ĉi-tiun sciigon.

Informojn pri insignoj, kongresaj poŝtkartoj kaj sigelmarkoj, ekskursoj, literatura konkurso, k. t. p. ni rezervas por la proksima cirkulero. Plej detalajn sciigojn posedos ĉiam «*Pola Esperantisto*», kiu estas *oficiala organo* de la VIII. Kongreso.

Cirkuleroj *ne estos sendataj* al apartaj personoj aŭ grupoj, sed nur al ĉiuj esp. gazetoj senescepte, tiel, ke ĉiu esperantisto kiun ajn gazeton li kutime legas, estos informita pri la preparaj laboroj por la Oka.

Ĉar ni volas ŝpari kostojn, ni sendados aliĝilojn nur al tiuj personoj, kiuj antaŭe sciigos nin per simpla poŝtkarto, ke ili intencas partopreni la Kongreson, citante al ni nur la 1) familian nomon (substreku!), 2) antaŭnomon, 3) profesion, 4) precizan adreson (substreku la urbon!) kaj 5) la nombron de eventuale kune venontaj familianoj. *Pri senprokrasta provizora aliĝo ni urĝe petas.*

Ni opinias necese doni kelkajn informojn pri la distancrilatoj de Krakovo. Sur alia flanko vi trovas tabelon, enhavantan distancojn inter Krakovo kaj plej gravaj centroj esp. kaj krom tio la prezoj de la fervojoj.

LOKA ORGANIZA KOMITATO.

Mi « tagmanĝas » ĉe mia patrino.

(*Novjarskizo,*)

Estis novjartago kaj matena akcepto ĉe la juna grafino Duard de la Hagne. Kun sia ordinara amika ĝentileco ŝi respondis la feliĉodezirojn prezentitajn al ŝi de ŝiaj parencoj kaj amikoj. Je la komenco, la parolado estis ĝenerala sed iumomente la atento direktiĝis al vivgranda pentrita portreto de la mortinta grafino, portreto kiu brilegas en la belega akceptoĉambro. Oni ne sciis kion oni devis pli laŭdi, ĉu la nekompareblan belecon de la vizaĝo, ĉu la arton de la majstro kiu al ĉi tiuj trajtoj kaj al la okuloj donis tian animecon. Verege, ĉi tiu portreto vivas, ĝi parolas kun tiuj kiuj ĝin admiras! La parolado koncernis nun la pentriston kaj la skulptarton, la malnovan kaj la novan pentroskolon. La ideoj pri ĉio ĉi estis alternantaj kaj disirantaj; la plej multaj preferis la malnovajn majstrojn; aliaj estis pli emaj por glori la novan skolon ĉar ĝi estas neornamita kaj ĉar ĝi malestimas ĉian flatemon.

« Jes, » diris la grafino ridetante, « en ĉio estas fluado, nova » direkto, tiel en la belartoj kiel en la literaturo.

« Mi ne tre amas la novan skolon tial ke ĝi tro uzas la nedi» finitajn fantomajn liniojn.....

« Sed, » haltiĝis ŝi, «mi forgesas ke inter miaj gastoj estas juna » artisto kiu emas la novan direkton, kvankam, mi devas aldoni, » liaj desegnaĵoj estas neriproĉeblaj. »

La pentristo klinis la kapon.

« Kaj estos agrable al mi, » daŭrigis la grafino « se vi donas » al mi la plezuron resti por tagmanĝi. »

Novafoje la fraŭlo klinis la kapon dirante : « Estas por mi
» granda honoro, grafina moŝto, sed je mia sincera bedaŭro mi
» ne povas akcepti vian amindan inviton, ĉar hodiaŭ-novjartago-
» mi tagmanĝas kun mia bona maljuna patrino, kaj mi esperas ke
» via grafina moŝto akceptos la valoron de tiu ĉi tialo. »

— « Certege, Sinjoro, kvankam mi ĝin vere bedaŭras...... kaj
» vi, kara kuracisto,mi kalkulas je vi ; jam de longe mi ne plu suk-
» cesis vin teni pro viaj multnombraj vizitoj al malsanuloj. »

— « Hum, Sinjorino, vi estas tre aminda kaj bona, sed...... »

— « Kiel ? ankaŭ « sed » ?

— « Jes, sinjorino, la sama tialo kiel tia kiun mia juna amiko
» la pentristo citis,devas ankaŭ valori por mi. Hodiaŭ mi informis
» miajn flegatojn ke, krom neantaŭviditaj okazontaĵoj, mi hodiaŭ
» ne vizitos ilin ĉar mi devas kun edzino kaj infanoj tagmanĝi ĉe
» mia patrino. Estas tielmalnova familikutimo kaj sub nenia pre-
» teksto ŝi volas cedi tiun ĉi rajton. »

— « Nun, tiam mi devas venkiĝi pro patrina rajto..... kaj vi,
» baronino, «ŝi diris al juna belulino», ĉu mi tamen povas esperi
» je vi ? »

Ruĝigante kiel rozo sed ruzete ridante, la alparolata baronino respondis : « Ne, aminda grafino, ne hodiaŭ ĉar estas famil-
» festo... hodiaŭ mi tagmanĝas kun mia fianĉo, ĉe lia patrino.
» Tio ĉi estis jam difinita de kelkaj semajnoj ».

Esprimo de doloro glitis sur la ĝentila vizaĝo de la grafino sed venkante sin baldaŭ, ŝi diris kore :

« Ĉiuj do ĉe patrino ! ha ! kiel vi estas feliĉaj ! kaj mi, mizera,
» restas do tute sola : nun,mi do invitas vin je la estonta novjartago,
» neniu povos plendi ke mia invito ne estas farita sufiĉe frue. »

Iom post iom la gastoj foriris,lasante la grafinon solan. Iom malgaja ŝi sidiĝis en la apogseĝon apud la fajrujo kaj ripozigis la kapon en la mano. Malatente ŝi rigardis ĉirkaŭ ŝi, ĝis ŝiaj rigardoj restas fiksitaj sur la portreto de ŝia patrino....

Subite ŝia aminda vizaĝo heliĝis kaj feliĉa rideto malfaldetis ŝiajn lipojn... « Ho ! kiel mi povis ŝin forgesi ?.... »

Ŝi sonoris kaj al servisto kiu sammomente aperis ŝi diris :
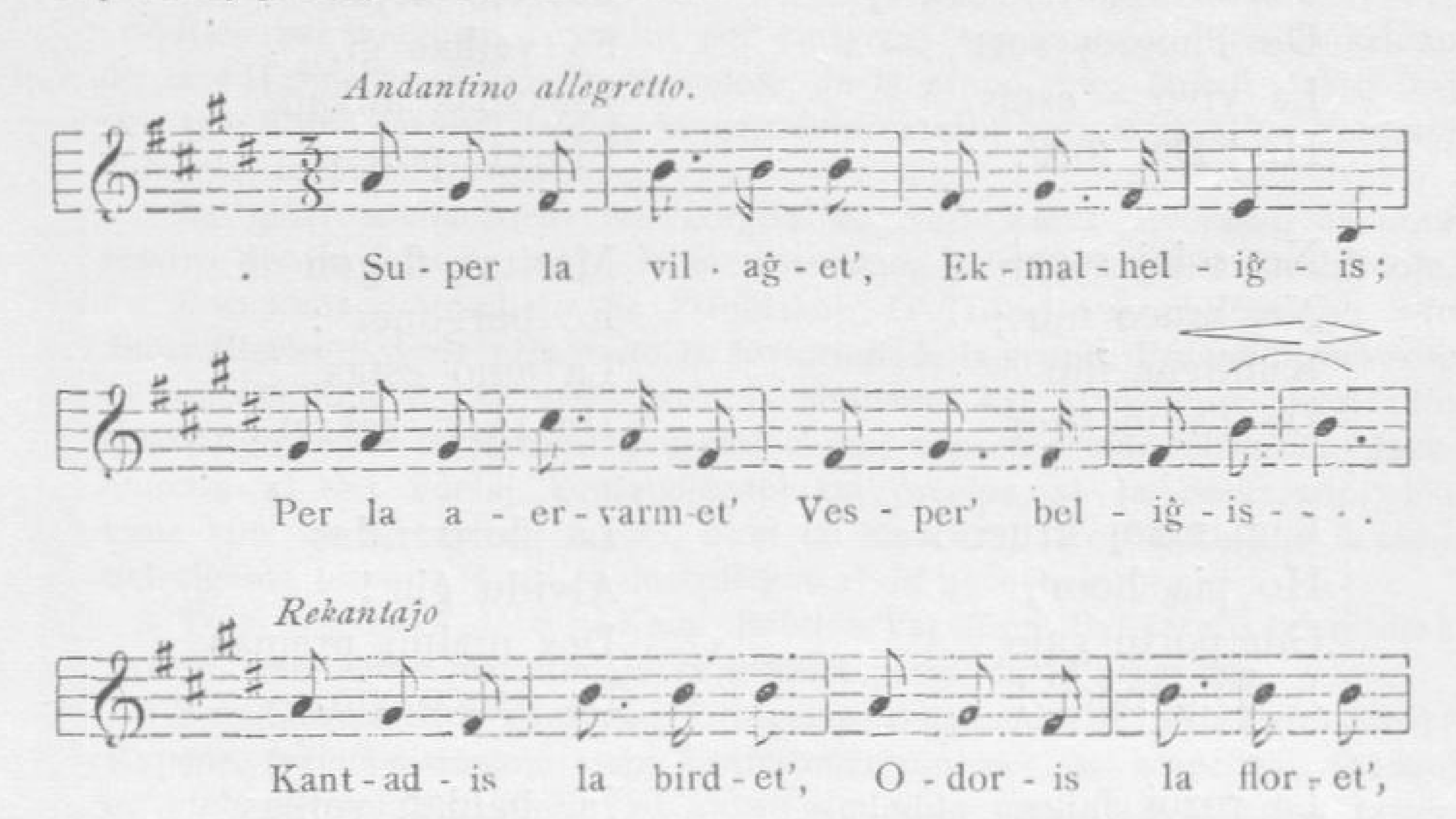
« Johano,pretigu la tablon tie ĉi,ĉar, » ŝi aldonis, pli mallaŭte kun radianta rigardo al portreto, « ĉar mi ankaŭ, jes, mi ankaŭ,
» mi tagmanĝas ĉe mia patrino.

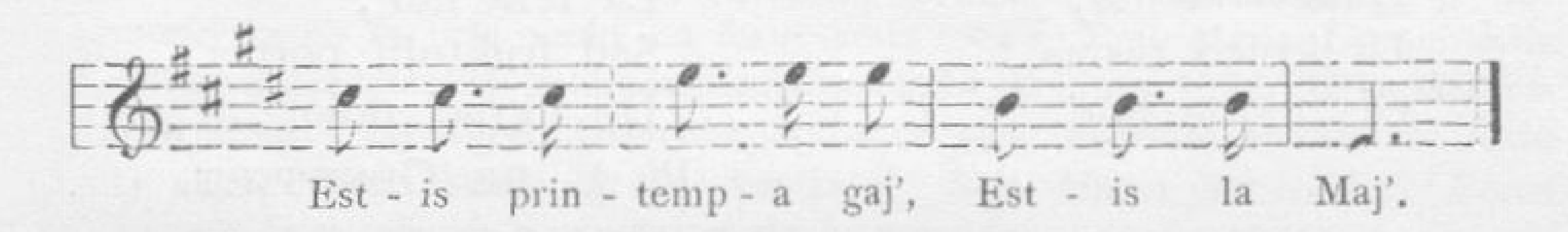
Laŭ flandra teksto de M. D. — Esperantigis E. B.

Printempa Kanto

Flandraj paroloj de G. Antheunis
Esperantaj paroloj de O. Van Schoor

Muziko de W. De Mol

Kamparon iris li,
Ŝi lin renkontis
Ruĝeta iĝis ŝi
Ambaŭ silentis.

Rekantajo.

Maneton premis li
Al ŝi malmole,
Kaj lian premis ŝi,
Kvazaŭ nevole.

Rekantajo.

Sopiris dolĉe li
Ŝin rigardante,
La antaŭtukon ŝi
Prenis faldante.

Rekantajo.

L' unua kiso nun
Spruĉis el koro,
Dolĉa kiel vesper'
Kiel Majfloro'.

Rekantajo.

La muzikon kun fortepiano akompano oni ricevos afrankite sendante al la Redakcio de Belga Esperantisto 1.25 frankon.

POEZIAĴO

LA KRUCO KUN ROZOJ.

« Kun rozoj kruco »,
De l'homoj sort', —
La vivo — estas,
Ho ! Dia fort'.

Ne solaj rozoj,
Ne kruco nur ;
Kunligas ilin
De l'amo ŝnur'

Kun rozoj kruco !
Ho pia hom',
Ĝin portu gaje
Je Dia nom' !

La rozoj falas
Dum vivo for,
La kruco restas,
Ĝis morta hor'.

Florejo hejma —
Se velkas ĝi,
Restadas ankaŭ
Floret' por vi.

Meritas flegon
Eĉ burĝonet' :
La amo estas
De l'viv' sekret'.

La floro ridas
Alvidu ĝin !
Des malpli premas
La kruco vin.

Ja, baldaŭ velkas
La tera flor',
Sed fruktojn portas
De l'kruc' dolor'.

P. A. DE GÉNESTET.

Laŭ la famekonata holanda diserva kanto esperantigis.
H. MENALDA.

BELGA KRONIKO

Ni insiste petas ĉiujn grupojn kaj ankaŭ la disajn samideanojn, ke ili sendu, kiel eble plej akurate, informojn pri sia societo aŭ ĉiuspecajn sciigojn pri Esperanto, plej malfrue la 25an de ĉiu monato, al « Belga Esperantisto », 20, Vondelstraat (rue Vondel), Antwerpen (Anvers). Tre danke nia redakcio ankaŭ ricevos la ĵurnalojn, enhavantajn artikolojn pri nia movado.

ANTWERPEN, — U. E. A. La delegito por Antverpeno kaj ĉirkaŭajoj estas de nun : S-ro D-ro W. Van der Biest, okulisto. Minderbroedersrui, 76.

La Verda Stelo. — La komitato insiste petas ĉiujn membrojn por ĉeesti la ĉiujaran ĝeneralan kunvenon, kiu okazos merkredon, la 17an de de januaro 1912 je la 8 1/2 a vespere en la Sidejo: « Zomerhof », Dageraadplaats, 30 (Privata enirejo : Philomena str.). Tagordo de la kunveno : Raporto de la Sekretario pri la agado dum 1911. -- Raporto de la kasisto pri la financa stato. - - Diversaj ŝanĝoj en la regularo. — Nova kurso. — Elekto de la komitato. — Diversaj aranĝoj kaj informoj. — Forloto de bela libro.

Post tiu oficiala parto, okazos agrabla kunesto kun koncerteto.

BOOM. — La kvaran datrevenon de la fondo de l'Boom'a Grupo Esperantista festenis intime, la 20an de decembro, la membroj de tiu vigla societo. Respondinte ĉiuj, senescepte, la alvokon de la komitato, niaj samcelanoj de la Rupelbordoj donis tiuokaze novan pruvon de sia fido en la estonteco de nia movado.

Riĉe kaj bonguste ornamita per ĉiuspecaj esperantaĵoj estis la salono de la « Hotelo de l'Universo », sidejo de la grupo, kie, ĉirkaŭ lukse kaj ege per floroj garnitaj tabloj, la gepartoprenintoj pasigis gaje kaj kunfrate eble plej agrablan vesperon.

La gastronomia parto tre zorgita de S-ro Karel Everaert, la nova mastro de tiu jam de longe fama restoracio, meritis unuanimajn laŭdojn.

Post ioma trankviligo de l'stomakoj, la langoj tuj ekliberiĝis : S-ro Jules Clerbaut skizis elokvente la historion de la grupo. Ridindiginte sprite la kontraŭulojn de la unua jaro, la simpatia kaj sindonema prezidanto konstatigis trafe la faritajn progresojn kaj esprimis sian sinceran dankemecon al siaj fidelaj kunlaborantoj kaj precipe al la Sekretario, kiu kune kun sia laborplena fukcio, dum tri sinsekvaj jaroj, ĉiam kun la sama nelacigebla fervoro, faras la instruadon al la novevenintoj.

Tujaj respondoj de S-ro Kam. Babilon kaj Kam. Bal fermis la oratoran parton. Samtempe malfermiĝis la muzika parto de la programo.

S-ro Gustaaf Struyf-Luyckx, fortepiane akompanita de S-ro Karel Struyf Rypens, ĉarmis diversfoje siajn kunfestenantojn per la emociigaj triladoj de violonkordoj. S-ro Kam. Bal ankaŭ samludile provis sian talenton, tamen multe pli li sukcesis en siaj spritaj kantoj kaj rekantoj, kiuj funkciigis la ridmusklojn de la tuta rondo. La ĉiam ŝatata voĉo de F-no Maria Lannie estis oftege aplaŭdata kiel ankaŭ la ĉarmplena ludo de S-inoj Rob. Spillemaekers-Van Reusel kaj Karel Olbrechts-Mertens, kies fingretoj karesis tre lerte la pianklavojn. Ankaŭ la aliaj kantintoj S-roj Henri De Ridder, Frans Lannie, k, c., ricevis sian parton de la aplaŭdoj.

Per la deklamado de la flandra poeziaĵo « Droeve tijden » (Malgajaj tempoj) de li mem esperantigita, S-ro Alfons Van de Velde (interpretinto de rolo de la Reĝo en « Devo de Reĝo » kaj de la Semanto en la « Revuo de la Sepa », luditaj dum la Sepa) pruvis kortuŝante la vibrantan belsonecon de nia Esperanto. Dum la aplaŭdoj, kiujn rikoltis la talentplena recitinto, kelkaj larmoj, naskitaj pro emocio, estis kaŝeme forviŝitaj.

Ĝoja dancfesto, majstre organizita de nia nelacigebla samideano S-ro Leopold Scheltens, daŭrigis... daŭrigadis... igis ade daŭri tiun rememorindan kuneston ĝis kiam la horloĝo ĉesis balbuti por frapi nur unusonajn horbatojn.

La kutima monkolekto por la « Soldo por Esperanto » estas farita de F-inoj Maria Lannie kaj Marg. De Ridder, post « La Espero », ekkantita de S-ro Van de Velde, akompanita ĥore de la tuta ĉeestintaro.

Babilemulo.

BORGERHOUT. Grupo Laboro. — La 18an de Decembro, la Prezidanto, S-ro Profesoro A. Vermandel inaŭguris la serion de legadvesperoj, kiuj okazos ĉiujn 2an kaj 4an lundojn. S-ro Vermandel havis kiel temon : Brazilujo. Li priparolis la geografiajn, klimatajn kaj naturajn kondiĉojn de tiu lando ; li insistis pri la riĉegaj naturaj produktaĵoj de la regiono kaj finis sian paroladon montrante la belegan estontecon de tiu vasta sudamerika lando.

Laŭtaj aplaŭdoj kaj dankplenaj paroloj de la vic-prezidantino F-ino M. Posenaer estis la rekompenco por la ŝatata paroladinto.

LAEKEN. — La Laekena komitato de la Ruĝa Kruco organizis, de la 7a Decembro, esperantan kurson. Tiu kurso farita de S-ro **Delauney** okazas ĉiujaŭde en la sidejo de la Societo, 57, strato Claessens.

EKSTERLANDA KRONIKO

El Anglujo. — Novaj kursoj estas starigitaj en London en la Clark'a Centra Kolegio kaj en Wishaw en publika lernejo.

En Croydon la Feder. de Lond-Esp. Societoj festis sian 3an kongreseton ; ĝian socian kunvenon kaj koncerton samvespere prezidis la tiea urbestro. Ankaŭ en Bolton la urbestro prezidis en la urbestrejo Boltonan kongreseton, sekvita de laborkunveno kaj koncerto. Plie okazis en *Anglujo* propagandaj kunvenoj kaj paroladaj en : la Londona klubo ; Nunhead, Bath ; Bradford ; Eastbourne ; Exeter, kie ĉeestis 250 auskultantoj ; Huddersfield, kie S-ro Harrison Hill, nia Esp. ŝerchumoristo amuzis la ĉeestantojn per Esp. kantoj ; Northampton , Holmfirth ; Letchworth (la unua ĝardena urbo) kie 24 personoj komencis grupstarigon ; Plymouth, antaŭ lokaj socialistoj, kaj kelkaj promesis studi Esperanton ; Readnig ; Southport ; Tunbridge Wells ; Woolwich ; plie en *Kimrujo* en Barry antaŭ knabskoltoj, kaj en Dowlais antaŭ proks. 50 aŭskultantoj ; kaj grupfondo rezultis ; kaj en Pontsticill ; — plie en Skotlando en Dundee, kie kelkaj estis varbitaj ; en Edinburgo (el kiu urbo 80 Esp. ĉeestis en Antverpena kongreso) kaj fine en Glasgow kie parolis Kol. Pollen. — Nova kurso aranĝiĝis en publika lernejo kun 12 lernantoj. — En Brisbane (Australio) la urbestro de tiu urbo prezidis sukcesan Esp. kunvenon kaj koncerton.

En Sheffield (Anglujo) la Instrua Komisio enkondukis Esperanton en sian kurstabelon por 1911-12. — La Brita kaj alilanda Biblia Societo priparolis pri misiista laboro de la Societo, kiu estas tiel multe malhelpata per la diverseco de la lingvoj kaj oni varme rikomendis Esperanton kaj esprimis sian ĝojon pro l'fakto ke la Biblio kaj N. Testamento nun baldaŭ estos haveblaj en Esperanto. — ADŜ.

Norvegujo. — Norvega sciencisto, Tor Helliesen, Konservatoro ĉe Muzeo de Stavanger, lastjare aldonis resumon en Esperanto al artikolo en la jarlibro de la Muzeo. Tiuĉijare li enpresigas tutan artikolon esperante verkitan, en la nomita jarlibro. Ambaŭ artikoloj estas ankaŭ presitaj aparte, kiel broŝuroj. — H. TH.

Francujo. — Baldaŭ la sciencistaro el Lyon kaj Francujo festos la 76an datrevenon de la naskiĝo de nia simpatia Samideano Dro Dor, honora profesoro ĉe la oftalmologia kliniko de la Berna Universitato.

La samideanoj kiuj deziras partopreni tiun manifestacion bonvolu sin turni al S-o D-ro Dubreuil, 53, rue de la Charité, Lyon.

Bulgarujo. — Ĉar oni konstatis ke en Bulgarujo Esperantismo estas en sia propaganda periodo, oni konvinkiĝis, ke estas antaŭtempe por starigi memstarajn grupojn, kaj tio pruviĝis lastatempe, kiam Bulgara Esperantista Ligo intencis aranĝi esperantistan kongreson. Provincaj grupoj ne povis sendi sufiĉan nombron da delegitoj kaj kongreso ne okazis.

Tial la Esperantista Grupo en Sofio, konstatinte ke ne ekzistas jam Bulgara Esperantista Ligo, decidis en sia kunveno de 25a-27a de Septembro aligi sin al la Bulgara Esperantista Societo, kies sidejo estas en Sofio, kaj al kiu povas aniĝi ĉiuj esperantistoj provincaj kaj ĉefurbaj, pagantaj kotizaĵon da 5 fr. ĉiujare. Ili rajtas ricevi senpage societan organon. Tiu ĉi organizaĵo estas la centro de la Bulgara Esperantista movado. Ĝi prosperu !

PENKO STOJEV.

Portugalujo. — Esperanta movado en Lisbono. — La 15 an de Decembro la grupo esperantista de Lisbono troviĝis en festo por memorigi la datrevenon de D-ro Zamenhof. La programo de tiu festo konsistis el paroladoj, poezioj, muziko, kanto kaj lumbildoj.

S-ro Rodolfo Horner, prezidanto de l'Grupo, paroladis pri la propagandaj laboroj faritaj dum la lasta tempo kaj pri la jama preskaŭ nepra neceso de helpa lingvo internacia.

Sekve S-ro Santos Gil, de la supera kurso de literaturo, faris belegan kaj tre elokventan paroladon pri la kulturo de lingvoj.

Jen kelkaj eltiraĵoj de lia parolado :

« Generacio post generacio la homaj konaĵoj pli kaj pli perfektiĝas kaj nova paŝo de la scienco estas nova lumradio malfermanta novajn horizontojn.

Antaŭ kelkaj jarcentoj neniu, sendube, supozis, ke en la mondo povus ekzisti kelkaj produktoj de la naturo, kiuj nun konsistas por ni el la plej vulgaraj aĵoj. Tial ankaŭ ankoraŭ kelkaj personoj dubas pri la ebleco ke ekzistos en pli aŭ malpli proksima estonta tempo lingvo komuna al ĉiuj popoloj. Tiun ideon multaj homoj konsideras utopia, nur ĉar ili ne faras retrospektivan studon pri la kondiĉoj de l'homo sur la tero kaj ne vidas kiom la homa intelekto estas perfektiĝebla eĉ kapabla naski la plej grandiozajn kreitaĵojn.

. . . .

« La muziko estas apenaŭ apliko de la homa intelekto, kiu sciis arte kunigi la sonojn izolitajn kaj aperigi mirindan harmonion. Esperanto havas tre similan konstruadon : scienca kuniĝo de la lingvaj elementoj izolitaj en la diversaj idiomoj.

Se la kreitaĵoj de Chopin, de Mozart, de Wagner, ktp, sin trudas al nia admiro pro sia alta arta inspiro, tiu de Zamenhof devas sin trudi pro inspiro duoble valora ; samtempe scienca kaj arta. »

. . . .

Ne timu la adeptoj de la Nova Ideo, kiam ili trovas baranta ilian vojon la nekredemon aŭ la ironion : ambaŭ estas ĉiam la unuaj baroj kiuj kontraŭstaras eĉ la plej grandajn, utilajn kaj belajn venkojn de la scienco. »

Tiel S-ro Santos Gil finigis sian paroladon, varme aplaŭdita, post kiu oni kantis esperantan himnon laŭ portugala popola muziko kaj poste, S-ro Martins d'Almeida (Bemaldo) prezentis kaj klarigis per lumbildoj tre interesajn vidaĵojn de la Sepa. B.

Irlandujo. — La unua esperanta kongreso, kiun oni organizas en Irlandujo, okazos je la proksima Pentekosto en Portrush, la elektita kongresejo por la ĉiujara brita kongreso. G. J. J.

Svisujo. — Ĉiuj grupoj rekomencis fervore labori kaj propagandi. La nova prezidanto de la Svisa Societo estas S-ro Stettler, Berno. S-ro de Saussure estas honora prezidanto.

Hungarujo. — Esperanta movado en Hungarujo ! En la lando la movado bonege progresadas. Lia Moŝto, papa prelato, prezidanto de Hungarlanda Esperantista Societo » **D-ro Aleksandro Giesswein**, kiu ĉeestis la II-an internacian Esp. Katolikan Kongreson, invitis la trian en Budapeŝton. La Kongresaj preparoj jam komenciĝis kaj precipe la junularo diligente laboradas en tiu ĉi direkto. En tiu monato okazinta ĝenerala kunsido de Hung. Esp. Soc. decidis aranĝi la proksiman jaron (en 1912) la unuan nacian esp. Kongreson, kiu estos kunligita kun la IIIa Int. Esp. Katol. Kongreso. La prezidanto de la prepara komitato de l'nacia kongreso estos : S-ro D-ro Leono Lorand (kiu ĉeestis la Sepan Int. Kongreson, kiel oficiala delegito), kaj la vicprezidanto : S-ro cand. de med. Julio de Bulyovszky, sekretario : S-ro Paŭlo Robicsek. Inter la landaj universitataj kaj superlernejaj gestudentoj estas fondata Landa Federacio rilate al la Kunligitaj Kongresoj. La prepara komitato jam havis kunsidojn kaj decidis aranĝi la ĝeneralkunvenon en januaro. La landaj universitataj kaj superlernejaj rektoroj kaj dekanoj favoras al la afero. — io de — y.

Skotlando. — Esperanto marŝas antaŭen en Skotlando. Oni jam starigis federacion de Skotaj Esperantistoj, kiuj klopodas pri la propagando de la lingvo, kaj ili ankaŭ faras aranĝojn pri kongresoj. Skota kongreso okazos en

« Montrose » en Junio 1912a kaj la internacia kongreso kiu okazos en Edinburgo en la jaro 1915a estas jam pritraktata.

Estas Esperantistaj grupoj en ĉiuj grandaj urboj, en Glasgovo, Edinburgo, Aberdeen, Perth, Dundee, Montrose, Paisley kaj St-Andrews. La Edinburga grupo havas cent kaj kvindek anojn.

CUIQUE SUUM
aŭ
HONORU TIUN, KIU MERITAS HONORON.

Baldaŭ alvenos la centjara datreveno de 'nia glora kaj kara DICKENS. Ĉiu angloparolanto alpensas tiun nomon kun plej granda plezuro, ĉar li donis al li plej riĉan provizon de amuza legaĵo, kaj tion li faris en epoko kiam oni ankoraŭ ne sciis, kia nova mondo povas malfermiĝi per tiaj belaj legaĵoj ; kiom la homa spirito povas altiĝi per laŭnaturaj, el la vivo ĉerpitaj rakontoj.

La evolucio de amuza kaj distriga legaĵo plej malrapide fariĝadis en la 17a kaj 18a jarcentoj. Oni ne havis multe da noveloj por la legema popolo ; pro tio la bela novelaro (el 34 ĉefverkoj) de CHARLES DICKENS (kiuj estis preskaŭ la unuaj de tiu speco) estis dankeme akceptataj, kaj plej avide legataj.

Nun ni havas tiom da libroj, ke oni ne povas memori (eĉ ne legi) iliajn titolojn.

La libroj de CHARLES DICKENS estis, dum lia vivotempo — same kiel nun — plezurego por la legema popolo, kaj 24 milionoj de ili tiam eliris, kaj ankaŭ nun ili ne ĉesas eldoniĝi.

Li estis plej lerta kaj sperta rakontisto, kun plej sprita kaj amuza eldirmaniero ; li posedis eksterordinaran povon vidi kaj *memori* detalojn de l' vivo, kaj ĉiam li elvidis la amuzan flankon de ĉio, neniam forgesante tamen la bonan kaj humanecan. Li elvokas nian intereson kaj simpation, kaj montras la bonon en ĉiu koro. Tridekkvar ĉefverkojn li donis al publiko kaj ĉiu entenas la vivhistorion de diversaj familioj kaj ankaŭ de apartaj personoj kies karakterojn li tiel bonege kaj ĝuste antaŭmetas, ke oni ŝajnas jam koni ilin inter sia konatularo mem. Ĉiu persono estas aparta homtipo, facile rekonebla de ĉiu landano de l'tero. Li posedis, en alta grado, la kapablon interligi la aferojn de diversaj personoj, tiel ke la intereso de l'leganto ĉiam estas streĉata. Ĉiu Anglo tuj rekonas lian spritan, ŝerchumoran stilon, kiu fluadas kiel rivereto senlace el preskaŭ neelĉerpebla fonto ; lia ĉiama korgajeco estis miriga kaj plej alloga.

Estas nun la deziro de l' Britoj kaj angloparolantoj festi tiun datrevenon kaj honori la memoron de DICKENS, kies majstra verkado tiel multe riĉigis nin. Oni nun elpensis rimedon,

kiu donos iom da kompenso al liaj idoj kaj ididoj, dum samtempe la posedantoj de Dickensaj libroj povas denove honori lian memoron. Oni elirigis milojn da markoj (po 4 spesd.) kun lia portreto, kaj ĉiu Dickensamanto metos unu en ĉiu Dickensa libro, kiun li posedas. La profiton de tiu enspezo oni poste donos al liaj parencoj, kaj se eble, oni faros ian pluan memorigaĵon al lia honoro.

Tiu Dickensa jaro estas ankaŭ interesplena por ni Esperantistoj, ĉar eliris en ĝi Dickensa libreto « **La Batalo de l' Vivo** » amrakonto tradukita de D ro ZAMENHOF mem, de bonege farita Germana traduko. Ĝi eldoniĝis en « La Esperantisto » redaktita de D-ro ZAMENHOF en 1891, kaj ni povas konstati per ĝi, ke la fundamento de Esperanto estis sama *tiam* kiel ĝi estas nun.

Jen kelkaj paragrafoj el la citita verketo, kiuj montras la nesanĝitecon de Esperanto, kaj iom ankaŭ la Dickensan stilon.

« La tago venis. Malkvieta vintra tago, kiu la malnovan domon ofte tremigadis, kvazaŭ de frosto. Tago, kiu la hejman doman internaĵon faras duoble kara, al la kamena angulo donas novajn agrablaĵojn, ĵetas ruĝetan flamon sur la vizaĝojn kolektitajn ĉirkaŭ la kameno kaj igas la grupojn ĉirkaŭ ĉiu kameno fari pli malvastan kaj pli intiman ligon kontraŭ la elementoj, kiuj ekstere sovaĝas. Kruda vintra tago, kiu plej bone preparas por agrabla vespero, kovritaj fenestroj, afablaj amikaj vizaĝoj, muziko, ridado, dancado, luma kandelaro kaj societa plezuro !

Pri ĉio tio ĉi la doktoro zorgis, por saluti Alfredon. Li sciis, ke li povas veni ne pli frue, ol en la nokto ; kaj ili intencas, li diris, resonigi la nokton de la ĝojo, kiam li venos. Ĉiuj liaj amikoj devis esti kolektitaj. Devis manki neniu vizaĝo, kiun li konis kaj amis. Ne, ili *ĉiuj* devis tie ĉi esti.

Tiel gastoj estis invititaj, kaj muziko estis mendita, kaj tabloj preparitaj, kaj la salono de dancado aranĝita, kaj kun gastema malavareco estis riĉe zorgita pri ĉiu societa bezono. Ĉar estis Kristonasko kaj liaj okuloj jam de longe ne vidis la anglan ilekson (Brita emblemo de Kristnasko) kaj ĝian malluman konstantan verdaĵon, la salono de dancado estis ornamita je tio ĉi ; kaj la ruĝaj beroj sendadis al li el la mallumа foliaro anglan saluton al la veno...

« Nu, diris la doktoro, rapide enirante. Ĉu ni ĉiuj estas pretaj, por akcepti Alfredon ? Li povas veni nur sufiĉe malfrue — ĉirkaŭ horo antaŭ noktmezo — tiel ni havas sufiĉe da tempo, por fariĝi gajaj antaŭ lia veno ..... Tiel disheligu la fajron kaj ĵetu sur ĝin ankoraŭ unu pecon da ligno, « diris la doktoro. « Lia akcepta saluto devas lumi al li renkonte tra la nokto, kiam li pli kaj pli proksimiĝados ! »

Li vidis ĝin — jes ! El sia kaleŝo li ekvidis la lumon kiam li turnis angulen apud la malnova preĝejo. Li konis la ĉambron, el kiu la lumo venis. Li vidis la nudajn branĉojn de la longe konataj arboj inter la lumo kaj si. Li sciis, ke unu el tiuj ĉi arboj en la somero agrable bruas antaŭ la fenestro de Marion.

Larmoj staris al li en la okuloj. Lia koro batis tiel forte, ke li apenaŭ povis elporti sian feliĉon.

. . . . ,

Amaso da homoj rapide kaj brue eliris el la domo ; inter ili la patro, tenante paperon en la mano.

Kio estas ? « ekĝemis Alfred kaj turnadis sian rigardon malespere de vizaĝo al vizaĝo, dum li sur la genuoj staris apud la sveninta. « Ĉu neniu

volas min rigardi? Neniu min konas? estas neniu, kiu dirus al mi, kio fariĝis?

Oni aŭdis murmuron : « Ŝi forkuris! » « Forkuris! » li ripetis.

« Forkuris, kara Alfred! » diris la doktoro per rompita voĉo kaj kovris al si la vizaĝon per la manoj.

« Forkuris el la patra domo. Tiun ĉi nokton!... Kun kiu? Kien? l demandis rapide kaj premite.

Li suprensaltis, kiel volante ŝin sekvi : sed kiam ili liberigis al li la vojon, li malklare rigardis ĉirkaŭen, ŝanceliĝis kelkajn paŝojn returne kaj denove falis sur la teron, kie li genuis apud Grace kaj prenis unu el ŝiaj malvarmaj manoj.

Regis granda konfuzo kaj ekscito, sed sen celo kaj plano. Kelkaj ekkuris serĉi sur diversaj vojoj, aliaj alportis ĉevalojn aŭ torĉojn, aliaj laŭte paroladis inter si kaj diris, ke oni ne havas eĉ la plej malgrandan postesignon. Kelkaj aliris al li kaj provis lin konsoli ; aliaj admonadis lin, ke Grace devas esti enportita en la domon, sed li ne respondis. Li neniun aŭskultis kaj sin ne movis.

La neĝo falis ĉiam pli dense. Li suprenrigardis al la ĉielo kaj diris al si, ke tiu ĉi blanka cindro, kiu estas ŝutata sur lian esperon kaj lian suferon, bone konvenas al ili. Li rigardis ĉirkaŭen sur la blankan teron kaj diris al si, ke la postesigno de la piedo de Marion, apenaŭ enpresita, tuj estos ree kovrita kaj eĉ tiu ĉi rememoro pri ŝi ne daŭros. Sed li nenion sentis de la vetero kaj ne movis sin de la loko. (1)

Estas domaĝo, ke DICKENS mem ne povas scii pri tio, ke nun ni komencis traduki liajn verkojn en nian karan mondlingvon, Esperanto.

Ĝi vivadu en la naciaj tradukoj, ĝi vivadu sur la langoj de l'mondnacianoj, ĝi vivadu en ĉiu homa koro!

AD. ŜEFER.(Londono)

Universala Esperanto-Asocio

En la celo starigi plenan liston de la komercaj reklamiloj ĝis nun eldonitaj en Esperanto kaj havi plenan kolekton de ili, UEA malfermis gravan *konkurson*. Ĉiu Esperantisto, kiu deziras partopreni en tiu konkurso, kolektu kiel eble plej multnombrajn komercajn reklamfoliojn, prospektojn, prezarojn, katalogojn, ktp. Esperante redaktitajn, kaj sendu ilin kune al la Centra Oficejo de UEA, antaŭ 1a de Februaro 1912. La sendontoj de la plej kompletaj kolektoj ricevos premiojn da 10,5 kaj 3 Sm. La ricevitaj kolektoj estos uzataj por ekspozicioj, kie ili estos trafa dokumentaro pri la nuna uzado de Esperanto en la komerco. (pri ceteraj detaloj, vidu « Esperanto » de 5 Novembro kaj 20 Januaro).

° ° °

La *Oficiala Jarlibro* de UEA (1912) aperos en Januaro. Ĝi formos volumon de 200 paĝoj de plej utila materialo kaj estos senpage sendata al ĉiuj Esperantianoj pagintaj la kotizaĵon por 1912. (OFICIALE KOMUNIKITA).

(1) El « La Batalo de l'Vivo » de CH. DICKENS, trad. de D-ro ZAMENHOF.

(Eldonejo : Steads Publishing House ; Bank Buildings ; Kingsway ; London W. C. — Prezo. fr. 1.25 = 1/2 Sm.

La komitato de UEA, sekve de kongresa deziresprimo, alprenis decidon, kiu prezentas gravan intereson por ĉiuj kolektistoj kaj interŝanĝistoj. Ĝi starigis, interne de UEA, specialan fakan asocion destinitan por la kolektistoj. Tiu fako, sub la nomo *Universala Interŝanĝa Asocio*, grupigos ĉiujn personojn, kiujn interesas la internacia korespondado kaj interŝanĝado. Ĝi konatigos unu al la alia per sia Bulteno, senpage sendota al ĉiuj membroj, kaj organizos specialajn servojn por la plimultigo de la korespondoj kaj interŝanĝoj. Aliĝante al la fako, la kolektistoj estos garantiataj kontraŭ ne-respondo per speciala regularo, kiu difinas kaj precizigas la rilatojn de la fakanoj unu kontraŭ la alia. Oni scias, ke ĝis nun la manko de tiaj garantioj estis granda malhelpo por regula korespondado inter Esperantistoj. Estas do esperinde, ke ĉiuj seriozaj Esperantistaj korespondantoj kaj kolektistoj aliĝos al la nove kreita fako, kiu pro la disvastiĝo de UEA, estos rapide konata en ĉiuj landoj. La speciala faka kotizaĵo estas 50 sd, jare (kun la Bulteno). Oni povas aliĝi, ĉu per la Delegitoj de UEA, ĉu senpere per la Centra Oficejo de UEA. (Oficiale komunikita)

Adam Zakrzewski

Historio de Esperanto

(Verko premiita en konkurso de « La Sepo » 1911 »

ANTAŬPAROLO

« Multaj el vi konas la historion de lastaj jaroj de la Esperantismo, kiam la longe dormintaj semoj komencis doni trunketojn, sed tre malmultaj konas la historion de la unuaj dek jaroj, kiu konsistis el senfina, ŝajne tute sensukcesa semado »...

— diris Zamenhof en sia Cambridge-'a parolado.

« La komenco de nia afero estas kovrita de densaj nebuloj. Hodiaŭ novaj anoj estas akiritaj per metodaj kursoj, per detalaj lernolibroj. Ili perfektiĝas per riĉa literaturo. Sed kiel esperantiĝis unuaj apostoloj ? »...

— demandis Otto Simon en « Lingvo Internacia ».

« Oni facile sukcesas fari el mil Esperantistoj du aŭ tri milojn, sed estis miraklo fari el unu Esperantisto du, el du — tri... » — diris iam Th. Cart...

Detala priskribo de la unua epoko de Esperanta Historio trovas en tiuj-ĉi vortoj sufiĉan, mi pensas, fondon. Ĝi respondas, mi supozas, al deziroj de multaj niaj samideanoj. Mi nur rimarkos ankoraŭ, ke la materialoj por la unua epoko fariĝas de tago al tago bibliografiaj raraĵoj ; ne eluzi ilin plene, estus do nepardoneble. Mi konfesas, ke mi devis multfoje deteni min de priskribo ankoraŭ pli detala, pli elĉerpanta materialojn, kiu montras tiel mirindan kontinuecon de la disvolvigado de Esperanto, malgraŭ tiom da kritikaj momentoj en ĝia mallonga vivo ! Naskiĝas nevole profunda pripenso : ĉu tio ne estas pruvo de genieco de la elpensaĵo !

Kontraŭe la dua parto de tiu ĉi skizo estas jam nur preskaŭ seka kroniko de plej gravaj faktoj. La aŭtoro petas senkulpigi lin, se iaj meritaj nomoj estas nevole forgesitaj. Li ankaŭ antaŭvidas plene meritItan riproĉon : mankas ĉapitro pri historio de Esperanto en apartaj landoj ; tion tamen estas neeble fari en konkursaj kondiĉoj sen diverslandaj kunlaborantoj, ĉar ni ne forgesu, ke *nun en Esperantujo la suno neniam subiras.*

I-A Epoko : Unuaj propagandaj laboroj.

I. Ludoviko Lazaro Zamenhof kaj la unuaj esperantaj broŝuroj.

En julio 1887 aperis en Varsovio malgranda 40-paĝa broŝuro, kies plena titolo estis : « D-ro Esperanto. Lingvo Internacia. Antaŭparolo kaj Plena lernolibro. Por Rusoj. Prezo 15 kopekoj. Varsovio. Tipo-litografejo de Ĥ. Kelter, str. Novolipie N. II. 1887 ». Sur la titola paĝo ni trovas ankoraŭ devizon : « por ke lingvo estu tutmonda, ne sufiĉas nomi ĝin tia ».

La dato de la rusa cenzuro, ĉiam nepre enpresata sur ĉiu libro, estis : 21-a de Majo 1887 (laŭ rusa kalendaro, t. e. 2-a de Junio). (*)

Sub tiu modesta pseŭdonomo kaŝis sin juna Varsovia kuracisto, Ludoviko Lazaro Zamenhof. Naskita la 15-an de Decembro 1859 en urbo Bialystok, Zamenhof pasis siajn infanajn jarojn en tiu ĉi loko, kie lia patro, Marko Zamenhof, havis lernejon kaj instruis lingvojn francan kaj germanan.

Ĉar la karaktero de la urbo havis, laŭ propra diro de nia Majstro, grandan influon sur liajn pensojn kaj postajn laborojn, ni devas priskribi ĝin en kelkaj vortoj. Bialystok ĝis jaro 1815 apartenis al Polujo ; ĝi kuŝas ankoraŭ en pola etnografia teritorio, sed jam ekster la limoj de Pola Regno, en lando, nomita Nord-Okcidenta, en Grodna gubernio. Kiel en ĉiuj urboj de grandega regiono inter Polujo kaj Centra Rusujo, de Baltika ĝis Nigra maro, t.e. en Baltiklando, Litovujo, Blankrusujo, Ukrajno, la loĝantaro konsistas el plej diversaj naciaj elementoj, la rilatoj inter kiuj, pro diversaj kaŭzoj, ne estas amikaj : antaŭ ĉio diverseco de religioj preskaŭ identa kun nacia : Poloj-katolikoj, Rusoj-ortodoksoj-grekaj, Hebreoj-izraelidoj,

(*) Feliĉe la cenzoro estis amiko de la patro Zamenhof. Li lasis la libreton konsiderante ĝin nedanĝera sensencaĵo. Pro tio, la broŝuro estis skribita en lingvo rusa : polaj libroj estis tiam cenzuritaj multe pli severe. Polan eldonon la cenzuro aprobis unu monaton poste : la 9-an de Julio 1887, t. e. la 21-an, kiam la rusa broŝuro estis jam aperinta. Vidu detalan priskribon de du unuaj broŝuroj en « Universo 1910 N. 6). »

Germanoj-protestantoj ; (*) same en profesioj : Rusoj, preskaŭ ekskluzive oficistoj kaj militistoj, estas la reĝanta klaso, privilegiita, tenanta sin aparte, kiel konkirintoj de la lando ; Hebreoj — estis precipe komercistoj, Poloj metiistoj kaj laboristoj — la plej malriĉaj, senrajtigitaj klasoj, kies lingvo estis persekutita, forigita el oficejoj, juĝejoj, lernejoj. Tia divido, subtenita per leĝoj, kreis rilatojn malfacilajn, malamikajn...

La juna Zamenhof vidis tion bone kaj tio turmentis lian noblan koron !

Li kvazaŭ antaŭvidis sangan epilogon de tiu malamikeco : en la sama urbo Bialystok, kelkaj jaroj poste, en 1906, okazis unu el la plej teruraj masakroj de Hebreoj, kiuj iam estis en Rusujo : sovaĝa amaso jetis sin kun hakiloj kaj feraj stangoj kontraŭ senhelpaj homoj, frakasis kraniojn de infanoj, pikis okulojn de maljunaj virinoj ! Kelkaj centoj da homoj estis mortigitaj ! Terura rezulto de antikva roma principo : *divide et impera.*

En la infana animo de Ludoviko Zamenhof naskiĝis tiam penso, kiu jam ne forlasis lin dum lia tuta vivo, ke lingvo neŭtra, ne ofendanta naciajn sentojn de neniu, povas fariĝi ligilo inter diversnacianoj kaj plidolĉigi rilatojn.

Kiam li komencis labori pri la efektivigo de tiu penso, li tute ne sciis, ĉu iu iam okupis sin pri tiu problemo. Estas do interesa, ke li senkonscie trapasis samajn fazojn, kiujn la historiistoj poste trovis en la evoluado de la ideo de lingvo internacia. La unuaj provoj de Zamenhof estis pure *aprioraj* : li elpensis vortojn, konsistantajn el pli simplaj, facile pronunceblaj silaboj : *ba, ca, da... eb, ec, ed... aba, aca, ada..*, aljuĝante al ili laŭvolajn signifojn. Li tamen komprenis baldaŭ bone tion, kion neniam povis kompreni Volapukistoj kaj ilia Papo, ke tia lingvo estus tro malfacile ellernebla, tro fremda por ĉiuj. Ĝi neniam estus povonta allogi amasojn. Tiamaniere Zamenhof alvenis al ideo de lingvo, bazita sur elementoj konataj, kiel eble pli internaciaj.

En tiu ĉi tempo (Decembro 1873) Zamenhof kun siaj gepatroj transloĝiĝis Varsovion, kie lia patro okupis oficon de inspektoro de privata lernejo kaj iom poste de profesoro de germana kaj franca lingvoj en regna reala lernejo. Ludoviko Zamenhof komencis siajn studojn jam en Bialystok en 1869 en la reala lernejo ; en Varsovio, en Aŭgusto 1874, li eniris en la 2-an klasikan gimnazion, en 4-an klason. Tuj poste li fariĝis varma latinisto, ĉar la beleco, la riĉeco de formoj de latina lingvo

(*) Laŭ statistiko de jaro 1897 urbo Bialystok kalkulis kun militistoj 66032 loĝantoj, el kiuj : 40972 Hebreoj, 11385 Poloj, 6797 Rusoj, 3705 Germanoj, 2447 Blankrusoj. Laŭ religioj : 41903 izraelidoj, 12519 katolikoj, 7947 ortodoksoj-grekaj, 3516 protestantoj. El 41903 izraelidoj 836 montris lingvon rusan kiel sian patran, 28 — polan, ceteraj — hebrean

plene allogis lin. Li kredis, ke lia amata problemo tiamaniere solviĝos plej bone! Sed li baldaŭ eksciis per propra elprovo, kiel lernanto, ke riĉeco de gramatikaj kaj stilaj formoj ne nur ne estas sinonimo de facileco, sed bedaŭrinde, ĝuste kontraŭe. Tiaj kvalitoj estas netolereblaj kaj evitindaj por lingvo, kiu intencas konkiri la mondon. Li feliĉe ekkonis tiam ankaŭ lingvon anglan, kies gramatika simpleco fariĝis modelo por lia projekto. Fine, rimarkinte, ke niaj modernaj eŭropaj lingvoj enhavas jam grandan nombron da komunaj vortoj, jam vere internaciaj, ke estus do erare ne eluzi tiun materialon, pretan fundamenton de lingvo internacia, li alvenis al principo de internacieco de lingvaj elementoj.

En jaro 1878 la unua projekto de lingvo arta de Zamenhof estis preta. Li nomis ĝin: Lingwe Uniwersala... kaj komencis propagandon inter siaj kolegoj! La 5-an de Decembro 1878 en rondo de varsoviaj gimnazianoj estis entuziasme festita la apero de nova lingvo, simbolo de frata unuiĝo de tuta homaro. Dum tiu festo longe sonis strofoj de nova himno:

Malamikete de las nacjes
Kado, kado jam temp'esta!
La tot homoze in familje
Komunigaie so deba.

La lingvo estis bazita sur elementoj latino-germanaj kaj estis jam prototipo de la nuna Esperanto.

Mokoj de maturaj homoj, konsiloj de amikoj de la familio, kiuj diris al la patro, ke lia filo estas por ĉiam perdita, ĉar lia fiksa ideo estas simptomo de komenciĝanta nesanigebla frenezo, — ĉio tio ĉi decidis Zamenhof promesi, ke li forlasos tiun ideon almenaŭ ĝis fino de siaj universitataj studoj.

En Junio 1879 Zamenhof finis gimnazion kaj en aŭgusto veturis Moskvon por studi medicinon en tiea Universitato. Tamen, ne trovinte helpan okupon por gajni vivrimedojn, li post du jaroj revenis ĉe siajn gepatrojn, kaj daŭrigis studojn en Varsovia Universitato, kies kurson li finis en 1885 kun diplomo de kuracisto. Nun komencas por la juna medicinisto plej malĝoja periodo de lia vivo, dum kiu li veturas de loko al loko por trovi plej modestajn vivrimedojn: ni vidas lin en litova urbeto Vejsieje, poste en Plock (1886), — de kie li veturis Vienon por specialaj kursoj de oftalmologio, kiun li decidis elekti kiel sian specialaĵon. En aŭtuno 1886 li provis komenci okulistan praktikon en Varsovio en la loĝejo de siaj gepatroj (str. Muranowska. 40). Tiam post duonjaro (9-an de Augusto 1887) li edziĝis kun Klaro Zilbernik, al kiu li malkaŝis sian misteron, trovinte en ŝi fervoran, ofereman, sindoneman helpantinon por sia tuta vivo. La kuracista praktiko progresis ĉiam obstine; en 1889 Zamenhof decidis transveturi en urbon, en kiu bezono de specialisto por okulaj malsanoj estus pli granda. Lia edzino revenis Kovnon ĉe siajn gepatrojn kaj la juna doktoro re-

komencis sian migradon tra urboj Brzest, lia naskejo, Bialystok, Ĥerson en suda Rusujo, denove Varsovio (majo 1890-str. Novolipki 21) fine Grodno, kie li restis dum 4 jaroj de Novembro 1893 ĝis Novembro 1897) kaj ree Varsovio. Li luis tiam loĝejon en malriĉa kvartalo, str. Dzika N-o 9, kie li loĝas ĝis nun.

Dum ĉiu tiu tempo Zamenhof, malgraŭ promesoj kaj plej fortaj decidoj ne ĉesis labori pri sia lingvo. En 1885 post multaj provoj kaj tradukoj en plej diversaj lingvoj, la lingvo ŝajnis al li sufiĉe elprovita kaj taŭga por praktika uzo kaj li decidis publikigi sian unuan lernolibron. Dum du jaroj li vane serĉis eldoniston kaj fine eldonis ĝin mem en 1887.

Tiu ĉi libreto, kies titolon ni supre citis, enhavas jam plenan fundamenton de Esperanto, neniel ŝanĝita ĝis nun, krom unu malgranda detalo. Ĝi donas jam plenan, sisteman teorion de lingvo, kiu hodiaŭ, post dudek kelkaj jaroj, posedas milojn da fervoraj adeptoj en ĉiuj cefaj centroj de la homa intelekta movado, en ĉiuj landoj, inter ĉiuj klasoj sociaj, komencante de emintaj scienculoj ĝis laboristoj.

Mirinda rezultato, belega rekompenco de multjaraj, oferplenaj laboroj de la aŭtoro, superanta certe liajn plej kuraĝajn esperojn. Oni eĉ povas diri, ke neniam doktrino aŭ scienca teorio havis tiel rapidan, senrompan, tutmondan progreson.

Zamenhof mem prave diris pri tiu broŝuro : « eĉ se mi tiam estis mortinta, la lingvo povus evolui, sen mia helpo, el ĝia propra fundamento. »

Ni devas do detale priskribi tiun eksterordinaran libreton, hodiaŭ bibliografia raraĵo.

La libreto enhavas : antaŭparolon de 28 paĝoj ; 8 kartetojn kun deklaro, enhavanta promeson ellerni Esperanton, « se estos montrita, ke dek de milionoj da personoj donis publike saman promeson ; » plenan lernolibron de Lingvo Internacia, konsistantan el alfabeto, 8 gramatikaj reguloj, 8 reguloj ĝeneralaj (6 paĝoj) ; fine, unuajn esperantajn tekstojn : I. Patro Nia. II. El Biblio. III. Letero (modelo). IV. Mia Penso (4 strofoj de poezio originala) V. El Heine (3 strofoj, tradukaĵo). VI. Ho, mia kor' (2 strofoj, origin.). Fine, sur granda aparta folio vortaro Internacia-Rusa, enhavanta 918 radikojn kaj klarigojn pri, ĝia uzo. Sur la dua paĝo ni legas :» Lingvo Internacia, kiel ĉiu nacia estas propraĵo de ĉiuj, la aŭtoro forlasas por ĉiam ĉiujn personajn rajtojn al ĝi. » Sur la lasta paĝo : « la rajto de traduko de tiu ĉi broŝuro en ĉiujn aliajn lingvojn apartenas al ĉiuj. »

Al tiuj devizoj Zamenhof, kiel ni vidos, restis severe fidela dum sia tuta vivo, eĉ kiam Esperanto fariĝis bona komerca afero. Ni scias bone, ke aliaj aŭtoroj de lingvoj internaciaj havis opinion iom alian kaj konsideris siajn projektojn kiel netuŝeblan propraĵon.

En la antaŭparolo, post kelkaj vortoj pri utileco kaj neceseco de lingvo internacia, Zamenhof klarigas tri ĉefajn demandojn, de kies solvo, laŭ lia opinio, dependas la solvo de la problemo. Jen ili estas :

I. facileco de la lingvo,

II. ebleco de tuja uzo, por ke la lingvo povu servi por internaciaj rilatoj tute egale, ĉu gi estos akcepta, aŭ ne,

III. vivigo de la lingvo, por ke ĝi eble plej baldaŭ estu uzata, kiel lingvo viva, de amaso da homoj.

Neniu el lingvoj proponitaj kiel internaciaj — diras Zamenhof — solvis pli ol unu el tiuj problemoj kaj eĉ tiun nur parte.

Por solvi unuan postulaĵon Zamenhof simpligis ĝis lima grado gramatikon kaj plimalgrandigis vortaron. La nombro de vortoj, kiujn oni bezonas lerni, estas malgrandigita per helpo de sufiksoj ; danke, ekzemple, al la sufikso *il* vortoj *hakilo, kombilo, sonorilo, flugilo, glitilo*... estas forigitaj el esperanta vortaro, ĉar ili estas kompreneblaj per sia propra kunstruo ; same, la sufikso *in* faras nenecesaj ĉiujn substantivojn virinajn : *fratino, knabino, avino, bovino*... la prefikso *mal* faras superfluaj ĉiujn vortojn, esprimantajn kvaliton kontraŭan al la radiko : *malvarma, malnova. malami, malbeni, malriĉeco, malfeliĉeco*...k.c.k.c... Tio estis efektive potenca rimedo por faciligi la ellernadon de la lingvo, ĝia riĉeco de tio ne nur neniel suferas, sed kontraŭe oni akiras en Esperanto multe pli grandan liberecon en vortfarado, ol en iu ajn alia lingvo nacia.

Fine, granda faciligo estis la akcepto de ĉiuj tiel nomitaj fremdaj vortoj, konataj en ĉiuj eŭropaj lingvoj kaj nur nemulte ŝanĝitaj per tiu aŭ alia ortografio : ili restis en Esperanto ankaŭ nur kun esperanta ortografio : *lokomotivo, telegrafo, centro, teatro, vagono*... nomoj de landoj : *Azio, Afriko, Francujo, Anglujo. Japanujo... sciencoj : filozofio, historio, fiziko, anatomio*...(*)

Pli malfacile estis plenumi du aliajn kondiĉojn. Por fari la lingvon komprenebla eĉ al tiuj, kiuj ne lernis ĝin, Zamenhof dispartigas vortojn en elementojn neŝanĝeblajn, memstarajn, troveblajn en vortaroj ĉiu aparte : *frat,in,o,* ekzemple, konsistas el tri vortoj : *frat*- -radiko, *in*- -signo de virina sekso, *o*- -signo de substantivo. Estas do vere, ke ĉiu povas tuj klarigi al si sencon de ĉiu vorto.

La unua parto de la problemo, estis atingita de Zamenhof plene, per nekredeble simplaj iloj, vere genie !

(*) Komparu, ekzemple, kun Volapukaj nomoj de landoj : Fien-Francujo, Yulop-Europo, Filop-Afriko, Silop-Azio, Lap-Alpoj.

Zamenhof citas bonan ekzemplon por kompari kio alvenas en simila okazo en iu ajn lingvo nacia. Li prenas sekvantan frazon germanan : *Ich weiss nicht, wo ich meinen Stock gelassen habe. Haben Sie ihn nicht gesehen.* Prenu do vortaron germanan kaj provu traduki, vi havos : » *mi blanka ne kie mi pensi etaĝo (bastono) kvieta bieno havi ŝi ? ne ???* *Plena* sensencaĵo, ĉar vi devas antaŭe scii, ke *weiss* estas tempo estanta de la verbo *wissen, wusste, gewust,* ke *meinen* estas akuzativo de *mein* k. c. El 14 vortoj 6 estas netroveblaj en vortaro, aŭ trovas sin nur okaze pro simileco, sed kun alia senco. Tion en sia lingvo neebligis Zamenhof kaj atingis la celon : ĉiun tekston esperantan ĉiu povas legi kun helpo de vortaro kaj ree ĉiu povas ĉion skribi, ne konante la lingvon. Ĉar, krom tio, la nombro de gramatikaj finiĝoj estas malgranda (22), kaj la sufiksoj estas ankaŭ nemultenombraj,oni rapide konas ilin ĉiujn ; la komenca analiza dispartigado de vortoj fariĝis baldaŭ nenecesa. Tamen ĉu la lingvo efektive servis multfoje al personoj, nekonantaj ĝin,kiel supozis la aŭtoro, ĉu multaj Hispanoj skribis al Rusoj,aliĝante al siaj leteroj vortareton esperanto-rusan...pri tio mi dubas. La inercia senmoveco de homa naturo ne estas facile venkebla...

Ankoraŭ pli malfacila estis la tria problemo : interesigi amason da homoj, devigi ilin ellerni la lingvon, venki mokojn, indiferentecon. .

Zamenhof petis ĉiujn legantojn de sia libreto. sendi al li sciigon, laŭ modelo kaj kartetoj, donitaj en la libro tute pretaj, kiujn oni devis nur plenumi kaj sendi al la aŭtoro. Tiel facilan taskon, li esperis, neniu rifuzos fari. La teksto de la deklaracio estis : « Mi subskribinta, promesas ellerni la de d-ro Esperanto proponitan lingvon internacian, se estos montrita, ke dek milionoj da personoj donis publike tian saman promeson. Subskribo : » sur dua flanko : Nomo, Adreso. Personoj, kiuj estas principe kontraŭaj al ideo de Internacia lingvo aŭ neas eblon de ĝia efektivigo devis resendi la karteton kun surskribo : « *kontraŭ* » ; tiuj, kiuj estas pretaj ellerni la lingvon en ĉiu okazo, sendepende de la nombro da adeptoj, devis respondi per vorto : « *senkondiĉe* ».

Kiam estos atingita 10,000,000 da respondoj favoraj, tiam la nomoj kaj adresoj devis esti publikigitaj kaj ekzisto de Esperanta popolo fariĝos fakto. Zamenhof penas konvinki la legantojn, ke la malgranda ofero,kiun li de ili postulas,estas ilia sankta devo al la homaro kaj rifuzo estus krimo. Se la formo de la lingvo ne plaĉas al iu,tio ankaŭ ne povas malhelpi respondi : ĉiu povas sciigi la aŭtoron, kiaj ŝanĝojn au kompletigojn li trovas necesaj. La formo ne estas definitiva, ĝi povas esti ŝanĝita per kompetenta Akademio, elektita de la lingvanoj.

En sama jaro 1887 Zamenhof eldonis ankoraŭ polan, francan, kaj germanan broŝurojn, preskaŭ identaj kun la unua (*) — kaj decidis trankvile atendi rezultatojn de sia enketo dum unu jaro. Tamen, jam en la komenco de 1888, por respondi al multaj demandoj, kiujn li ricevis, Zamenhof skribis novan broŝuron : « *D-ro Esperanto. Dua libro de l'lingvo Internacia. Kajero N. I. Kosto 25 kopekoj. Varsovio 1888 (Presejo de Ĥ. Kelter. Cenzuro 18-an t. e. 30-an de Januaro 1888).*

Tiu ĉi verketo devis esti unua parto de libro, enhavanta ses kajerojn, elirontajn ĉiujn du monatojn, dum jaro 1888. En la antaŭparolo Zamenhof klarigas kaŭzojn, pro kiuj li interrompis sian intencitan jaran silenton : « Mia profunda kredo » je la homaro min ne trompis,» — skribis li. « La bona genio de » l'homaro vekiĝis : de ĉiuj flankoj al laboro ĉiu-oma venas » amasoj... Junaj kaj maljunaj, viroj kaj virinoj rapidas porti iliajn » ŝtonojn por la granda, grava kaj utilega konstruo. »

Ne povante respondi aparte al ĉiuj demandoj, proponoj de ŝanĝoj aŭ petoj rapidigi la aferon, li do decidis respondi publike al ĉiuj.

Krom tio, malgraŭ lia intenco komenci eldonadon de libroj ne pli frue ol estos finita la juĝo de publiko pri lia lingvo, li volis plenumi deziron de multaj personoj havi libron skribitan jam esperante. Zamenhof anoncis ankaŭ, ke kiam la libro estos finita, la lingvo estas preta, kaj tiam « la aŭtoro tute foriros » de la sceno kaj estos forgesita. — Ĉu mi post tiam ankoraŭ » vivos — aldonas Zamenhof — ĉu mi mortos, ĉu mi konservos » la forton de mia korpo kaj animo, ĉu mi ĝin perdos, la afero » tute ne dependos de tio, kiel la sorto de ia vivanta lingvo » tute ne dependas de la sorto de tiu ĉi aŭ tiu persono »...

Zamenhof esperis ankaŭ, ke post unu jaro la lingvo estos jam senerara, ĉar ĝi estos trairinta la juĝon de l'tuta mondo kaj ĉiuj malbonaĵoj, kiuj povas esti trovitaj en tiu ĉi laboro de unu persono, estos forigitaj per la konsiloj de l'tuta mondo

(*) La literaturo esperanta estis komence numerigita laŭ ordo de eliro. Jen estas komencaj 10 numeroj :

N, 2. Dr. Esperanto. Jezyk miedzynarodowy. Przedmowa i podrecznik kompletny, por Poloj.

N. 3. Dr. Esperanto. Langue Internationale. Preface et manuel complet. por Francoj.

N. 4. Dr. Esperanto. Internationale Sprache. Vorrede und vollstandiges Lehrbuch. por germanoj.

N. 5. Internacionalno-russkij slovar. Vortaro por Rusoj.

N. 6. Sownik miedzynarodowy polski. Vortaro por Poloj.

N. 7. Dictionnaire international — français. Vortaro por francoj.

N. 8. International — deutsches Worterbuch. Vortaro por germanoj.

N. — Dr. Esperanto's International Tongue. Preface and Complete method edited for English by I. St. Warsaw. 1888.

N. — International — english Vocabulary. Vortaro por Angloj. 1888.

Tiuj lastaj du verkoj havas surskribon : « Property of the editor ». Pro malbona angla traduko ili ne estis enkodukitaj en la Esperanta verknomaro kaj estis anstataŭigitaj de :

N. 9. Dr. Esperanto's. International Language. Introduction and Complete grammar. por Angloj. English edition by R. H. Geoghegan 1889.

N. 10. Dr. Esperanto's International-english Vocabular Vortaro por Angloj 1889. (23 verko laŭ ĥronologia ordo).

kune »... Li do ripetas sian fruan peton montri al li erarojn de lia verko kaj ĉiujn deziritajn plibonigojn.

La alsenditaj respondoj estis tre diversaj. Unuj parolis pri la aŭtoro, anstataŭ paroli pri la afero. Ili aŭ laŭdis lin, aŭ kontraŭe, esprimis konvinkon, ke li estas nesufiĉe instruita. Zamenhof deklaris tiam, ke li efektive ne estas instruita lingvisto, sed senmerita, nekonata homo kaj konkludis : « se la verko » estas bona — prenu ĝin, se ĝi estas malbona — ĵetu ĝin... »

Aliaj respondintoj skribis filozofiajn, sciencajn raportojn pri historio de lingvoj vivaj, pri leĝoj de bonsoneco, proponis preni sanskritajn aŭ aliajn radikojn... Kelkaj opiniis, ke ĉar dek miljonoj da lingvanoj neniam estos kolektitaj, la afero neniam efektiviĝos ; cetere, laŭ ili, tiu projekto estas matematike ne ebla, ĉar supozante, ke por enskribi unu promesanton estas necesa nur unu minuto, laborante eĉ dekkvin horojn ĉiutage, la pretigo de la listo daŭros 30 jarojn kaj por publikigi ĝin estas necesa riĉeco de Krezo... Similaj serĉuloj estis multenombraj inter la respondantoj...

Restis tamen pli seriozaj kritikistoj. Multaj, videble, pripensis bone la aferon, ekzamenis proponojn de ŝanĝoj, faris rimarkojn, kiujn la aŭtoro juĝis diskuteblaj. Al tiuj li do dediĉis sekvantan saĝan kaj senpartian respondon : « mi scias tre bone, » skribis Zamenhof, « ke la verko de unu homo ne povas esti senerara, » se tiu homo eĉ estus plej genia kaj multe pli instruita ol mi. » Tial mi ne donis ankoraŭ al mia lingvo la finan formon ; mi » ne parolas : jen la lingvo estas kreita kaj preta, tiel mi volas, » tia ĝi estu, kaj tia ĝi restu ! Ĉio bonigebla estos bonigata » per la konsiloj de la mondo. Mi ne volas esti *kreinto* de l'lingvo, » mi volas nur esti *iniciatoro*. Tio ĉi estu ankaŭ respondo al tiuj » amikoj de l'lingvo internacia, kiuj estas neatendemaj kaj volus » jam vidi librojn kaj gazetojn en lingvo internacia, plenajn » vortarojn, vortarojn naciaj-internaciajn k. c. Ne malfacile estus » por mi kontentigi tiujn ĉi amikojn, sed ili ne forgesu, ke tio » ĉi estus danĝera por la afero mem, kiu estas tiel grava, ke » estus nepardoneble faradi laŭ propra decido de unu homo. Mi » ne povas diri ke la lingvo estas preta, ĝis ĝi estos trairinta la » juĝon de l'publiko. Unu jaro ne estas eterno kaj tamen tiu ĉi » jaro estas tre grava por la afero. Tiel ankaŭ mi ne povas fari » iajn ŝanĝojn en la lingvo tuj post la ricevo de la konsiloj, se » tiuj ĉi konsiloj estus eĉ la plej seneraraj kaj venus de la plej » kompetentaj personoj. En la daŭro de la tuta jaro 1888 la lingvo » restos *tute sen ŝanĝo*; *sed* kiam la jaro estos finita, tiam ĉiuj necesaj » ŝanĝoj, antaŭe analizitaj kaj provitaj estos publikigitaj, la lingvo » ricevos la finan formon kaj tiam komencos ĝia plena funkciado. » Juĝante laŭ la konsiloj, kiuj estas senditaj al mi ĝis hodiaŭ, mi » pensas, ke la lingvo kredeble estos ŝanĝita tre malmulte, ĉar la » plej granda parto de tiuj konsiloj estos ne praktika kaj kaŭzita de » nesufiĉa pripensado kaj provado de l'afero ; sed diri, ke la lingvo

» tute ne estos ŝanĝita,mi tamen ne povas. Cetere, ĉiuj proponoj,
» kiujn mi ricevas, kune kun mia juĝo pri i'i, estos prezentataj al
» la juĝo de l' publiko aŭ de ia el la jam konataj instruitaj
» akademioj, se inter tiuj ĉi estos trovita unu, kiu volos preni
» tiun ĉi laboron. Se ia kompetenta akademio min sciigos, ke
» ĝi volas preni tutan laboron, mi tuj sendos al ĝi la tutan
» materialon, kiu estas ĉe mi, mi fordonos al ĝi la tutan aferon,
» mi foriros kun la plej granda ĝojo je eterne de l' sceno, kaj
» el aŭtoro kaj iniciatoro mi fariĝos simpla amiko de l' lingvo
» internacia, kiel ĉiu alia amiko. Se tamen nenia el la instruitaj
» akademioj volos preni mian aferon, tiam mi daŭrigos la publik-
» igadon de l' proponoj, sendataj al mi, kaj laŭ mia propra
» pensado kaj laŭ la pensoj de l' publiko, sendataj al mi pri
» tiuj proponoj, mi mem antaŭ la fino de l' jaro decidos la finan
» formon de l' lingvo kaj mi sciigos, ke la lingvo estas preta. »

Okazis tamen en sama jaro grava fakto, rilantanta senpere al la afero de Lingvo Internacia, kiu devigis Zamenhof ankoraŭ unufoje ŝanĝi sian intencon kaj skribi novan verketon.

Jam en la fino de 1887 en Usonio « The American Philosophical Society » en Philadelphia (Filadelfia) (**) diskutis la problemon pri lingvo internacia kaj elektis specialan komision por esplori kaj decidi tiun demandon. La komisio opiniis, ke la problemo estas solvebla kaj precizigis kondiĉojn, al kiuj devas respondi lingvo arta por atingi sian celon kiel internacia komprenilo. La ĉefaj estis : simpleco de gramatiko, ortografio kaj fonetiko ; vortradikoj kiel eble pli internaciaj, belsoneco. Kiel konkludon ĝeneralan la Komisio esprimis proponon inviti por definitiva solvo de la problemo ĉiujn sciencajn instituciojn de la tuta mondo.

Konforme al tiu decido, la Filadelfia societo dissendis invitojn al ĉiuj sciencaj societoj, proponante organizon de tutmonda kongreso.

Jam fininte tiujn ĉi preparajn laborojn, la Amerika Societo ricevis la broŝuron de Zamenhof. Henry Phillips, sekretario kaj membro de la Komisio, ekkoninte tiun ĉi verkon, faris detalan kaj plej por ĝi favoran raporton.

« La plej nova propono al la publiko kaj ĝis nun la plej simpla kaj la plej racia, estas — li diris — « la Lingvo internacia » kreita de d-ro S. (***) el Varsovio. La principoj,
» sur kiuj ĝi estas fondita, estas en la tuto maleraraj : ĝia
» vortaro ne estas kreita laŭ la persona volo kaj juĝo de l'aŭtoro. »

(*Daŭrigota*)

La « Dua libro » krom antaŭparolo (16 paĝoj) enhavis ; 16 lingvajn ekzercojn (pp. 16-30), tradukon de « La ombro », mirrakonton de Andersen (pp. 30-47), Popoldirojn, tradukon de « Kanto de Studentoj » de Hemza kaj poeziaĵon « El Heine », tradukitan de K. D. (en tute 50 paĝojn).

(**) *Fondita* en jaro 1743 de FRANKLIN.

(***) En tiu ĉi tempo Zamenhof skribis iafoje sian nomon laŭ germana ortografio : Samenhof.